

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА І ЗМІНИ ГЕОЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

УДК 330.322

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РУХУ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Дугінець Г.В., к.е.н.

Левченко Л.М.

Юй Цзінвень

*ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
м. Дніпропетровськ*

У статті проаналізовано обсяги та тенденції залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України та визначено їх вплив на економічний розвиток її реального сектору. В результаті проведеного дослідження визначено галузеву структуру іноземних інвестицій в економіку України, а також отримано висновок, що спостерігається тенденція не лише збільшення загального обсягу ПІІ в Україну, але і тенденція вкладення коштів у інші країни українськими інвесторами, що в більшості випадків скоріш за все пов'язано з відхиленням від оподаткування ряду українських підприємств.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, аналіз, фінанси, розвиток конкурентоспроможність галузі.

The paper analyzes the levels and trends of foreign direct investment in Ukraine and assesses their impact on economic development of Ukraine's real sector. As a result of this research a sectorized structure of foreign investment in Ukraine was identified, and a conclusion was made that there is a tendency not only of increase of the total FDI in Ukraine, but also the trend of Ukrainian investors investing in other countries, which in most cases is likely to be associated with deviation from taxation of some Ukrainian companies.

Key words: foreign direct investment, analyze, finance, and development, competitiveness

Актуальність проблеми. Необхідною передумовою активного вітчизняного та іноземного інвестування є створення у країні клімату, сприятливого для ринкових перетворень та розвитку бізнесу. Це передбачає перш за все політично-соціальну стабільність суспільства,

ефективне реформування економіки країни на базі його правового забезпечення, рейтингову структурування інвестиційної привабливості регіонів країни на різних рівнях територіальної організації суспільства.

Зміни в господарському механізмі України, зумовлені переходом до ринкової економіки, потребують підвищеної уваги до вирішення питань інвестиційної діяльності. Як найважливіший напрям модернізації виробничих потужностей інвестиційна діяльність на основі інноваційних підходів дозволяє регулювати розвиток економіки, істотно підвищувати її ефективність. Особливу роль в активізації інвестиційної діяльності в Україні має відіграти залучення на взаємовигідних умовах прямих іноземних інвестицій, перш за все з метою реалізації спільних проектів для вирішення завдань структурної трансформації економіки, впровадження у виробництво новітніх технологій та підвищення конкурентоспроможності українських товарів.

Аналіз останніх наукових досліджень. Істотний внесок в дослідження питань розвитку міжнародної інвестиційної діяльності зробили відомі вітчизняні вчені-економісти: В. Геєць, Б. Губський, А. Кредісов, Ю. Макогон, В. Новицький, А. Поручник, Є. Савельєв, А. Філіпенко та інші. Ставлячись з повагою до безперечних досягнень вітчизняної та зарубіжної економічної думки у вивченні людського капіталу, варто зазначити, що недостатньо дослідженими залишилися проблеми руху інвестицій в галузі економіки України особливо з урахуванням світової фінансової кризи.

Метою роботи є здійснення галузевого аналізу притоку іноземних інвестицій в українську економіку.

Викладання основного матеріалу дослідження. Основними тенденціями післякризового відновлення інвестиційної діяльності в Україні, що формують можливості і обмеження модернізаційних процесів, є такі:

1) Повільне відновлення інвестиційної активності, що не дозволяє говорити про наявність достатнього інвестиційного ресурсу для модернізації економіки. Інвестиційна динаміка у 2010 р. характеризувалась суттєвим відставанням від динаміки економічного зростання. При річному прирості ВВП на рівні 4,2 %, промислового виробництва –

11,2 %, тривала стагнація інвестиційних процесів (рис. 1). За підсумками року не вдалося забезпечити інвестування економіки навіть на рівні кризового 2009 р. – обсяг інвестицій в основний капітал зменшився на 0,6 %. Стагнаційні тенденції інвестиційної діяльності були обумовлені її спадом у переробній промисловості (на 13,4 %), торгівлі (25,2 %), будівництві (17,8 %), фінансовій діяльності (21,3 %).

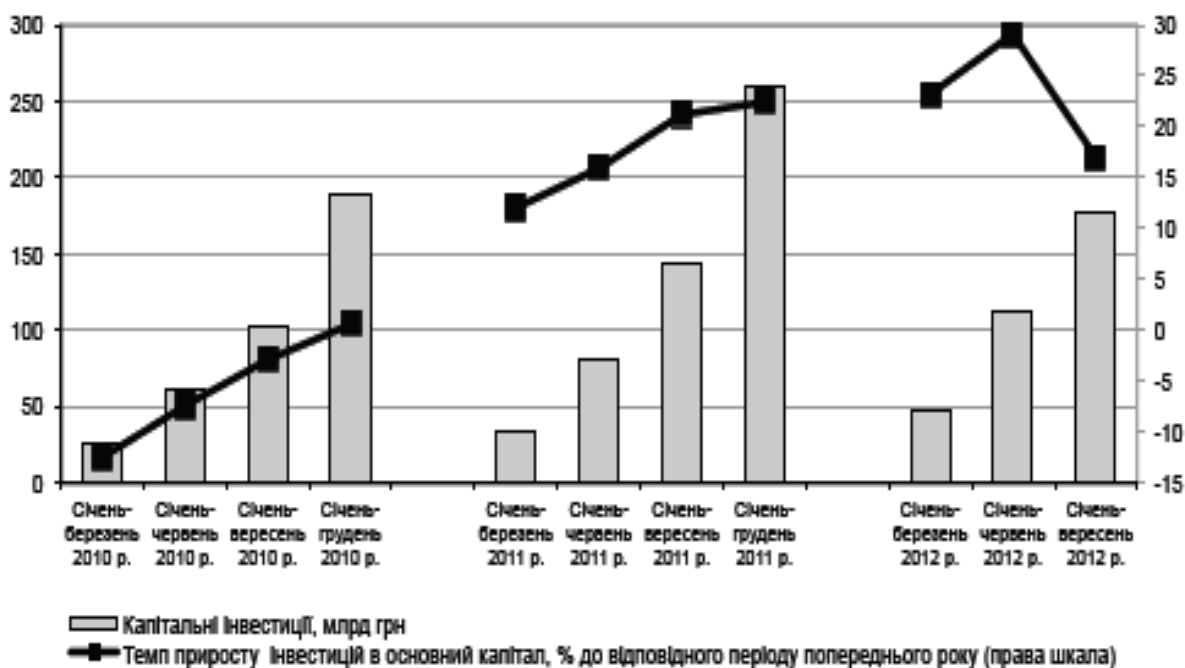

Рис. 1. Обсяги та динаміка капітальних інвестицій у 2010-2012 рр.

У 2011 р. інвестиційні процеси активізувались і випереджали загальноекономічну динаміку. Якщо річний приріст обсягу ВВП становив 5,2 %, приріст промислової продукції – 7,3 %, то зростання обсягу інвестицій в основний капітал досягло 22,4 %, причому забезпечене таке зростання насамперед за рахунок реального сектору економіки. Водночас слід пам'ятати, що такі високі темпи зростання інвестицій значною мірою обумовлені низькою базою порівняння попереднього року.

У 2012 р., попри помітне уповільнення динаміки економічного зростання (обсяг виробництва промислової продукції в 2012 р. скоротився на 1,8 %, продукції сільського господарства – на 4,5 % порівняно з 2011 р.; знизилась активність зовнішньоекономічної діяльності), зберігається доволі висока динаміка інвестиційної діяльності. За результатами січня-вересня 2012 р. освоєно 177,5 млрд. грн капітальних інвестицій, що на

17,0 % більше порівняно з аналогічним періодом 2011 р.

2) Низький рівень валового нагромадження основного капіталу у структурі ВВП, що значно поступається показникам докризового рівня і не відповідає потребам забезпечення розширеного економічного відтворення. Для модернізації потрібні капітальні вкладення, достатні для вирішення проблеми оновлення основного капіталу й стійкого довгострокового розвитку.

Загалом у 2010 р. позначилась тенденція до відновлення процесів нагромадження капіталу, проте темпи такого відновлення були вельми низькими. Норма нагромадження основного капіталу у 2010 р. становила 19 % і суттєво поступалася докризовим показникам (у 2008 р. – 26,4 %). За результатами 2011 р. частка валового нагромадження основного капіталу у структурі ВВП становила 18,8 %, у січні-вересні 2012 р. – 17,6 %. Такі показники є вочевидь недостатніми для модернізації економіки. У країнах, яким довелося здійснювати модернізацію, структурну перебудову своєї економіки, щоб зробити її конкурентоспроможною, протягом тривалих періодів спостерігався рівень нагромадження основного капіталу понад 30 %.

3) Нераціональна структура інвестування за сферами економіки, із надто високою часткою фінансово-посередницьких секторів. У 2010 р. найактивніше здійснювали інвестиційну діяльність сфера операцій з нерухомим майном (приріст інвестицій в основний капітал склав 32,2 %), сільське господарство (16,5 %), державне управління (30,2 %), охорона здоров'я (29,2 %) та освіта (12,3 %). Це відобразилось на структурі інвестицій за видами економічної діяльності, в якій, зокрема, понад п'яту частину становили операції з нерухомим майном (21,7 %), у той час як частка всієї переробної промисловості дорівнювала 20 %.

У 2011 р. найдинамічніше нарощували обсяги інвестування в основний капітал сфери реального сектору економіки: приріст інвестицій у будівництві досяг 46,3 %, у сільському господарстві – 32 %, у промисловості – 30,9 %, у діяльності готелів та ресторанів – 39,3 %, у торгівлі – 28,2 %. Водночас зростання інвестування у сфері фінансової діяльності та соціальних галузях було незначним, а у сфері операцій з нерухомим майном обсяг інвестицій зменшився порівняно з попереднім

роком. Таким чином, з урахуванням абсолютних показників у структурі інвестування відбулися зрушення на користь сфер виробничої діяльності за рахунок фінансово-розподільчої сфери: зросла частка промисловості (на 2 в. п.), сільського господарства (на 0,5 в. п.), будівництва (на 0,7 в. п.), натомість суттєво знизилась частка сфери операцій з нерухомим майном (на 4 в. п.).

Проте у 2012 р. утримати високі темпи приросту інвестицій у промислові (за винятком видобування паливно-енергетичних корисних копалин) і сільськогосподарське виробництво не вдалося. За результатами січня-вересня 2012 р. найвищі темпи приросту капітальних інвестицій до відповідного періоду 2011 р. забезпечили сфери будівництва (47,4 %), транспорту і зв'язку (28,4 %), торгівлі (32,1 %), що пов'язано з підготовкою об'єктів до Євро-2012, а також фінансова діяльність (37,5 %). Натомість інвестиційна активність у промисловості була значно нижчою – лише 7,1 %. Тобто, немає підстав для висновку про формування стійкої тенденції переорієнтації інвестиційних потоків у виробничу сферу. Натомість сформовані пріоритети інвестування засвідчують переважачу інвестиційну привабливість секторів з високою ліквідністю та швидким обігом коштів.

Слід зазначити, що найбільша частка ПІІ припадає на фінансові установи (33,1% загального обсягу та промисловість (30,9%).

4) Погіршення структури інвестування промислового виробництва, в якій випереджальними темпами зростала частка базових галузей (табл. 1). Випереджальні темпи інвестування у сектори, в яких здійснюється перерозподіл сукупного продукту, над інвестиціями у виробництво останнього посилюють ризики нестабільності фінансової системи та інфляційний потенціал, який формується внаслідок перевищення сукупного попиту над пропозицією.

Спостерігаємо: у фінансових установах акумульовано 16318,5 млн. дол. США (33,06% загального обсягу) прямих інвестицій, в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, – 57321,5 млн. дол. США (11,59%), у підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 5193,5 млн. дол. США (10,52%).

Таблиця 1. Обсяги прямих іноземних інвестицій в залежності від секторів економіки [4]

Сектор економіки	2009р.	Питома вага (%)	2010р.	Питома вага (%)	2011р.	Питома вага (%)	Темп росту (%) 2010р.	Темп росту (%) 2011р.
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	813,3	2,28	793	1,98	813,4	1,65	97,50	100,01
Рибальство, рибництво	5,6	0,02	5,6	0,01	14,1	0,03	100,00	251,79
Промисловість	12469,7	35,01	13276,4	33,15	15238,6	30,87	106,47	122,21
добувна промисловість	1071,2	3,01	1050,1	2,62	1492,4	3,02	98,03	139,32
переробна промисловість	11916,5	33,46	11128,1	27,78	13056,8	26,45	93,38	109,57
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	270,4	0,76	309,8	0,77	689,5	1,40	114,57	254,99
Будівництво	1936,6	5,44	2206	5,51	2992,7	6,06	113,91	154,53
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	3708,5	10,41	4316,6	10,78	5193,5	10,52	116,40	140,04
Діяльність готелів та ресторанів	413,5	1,16	444,8	1,11	463,7	0,94	107,57	112,14
Діяльність транспорту та зв'язку	1567,6	4,40	1626,5	4,06	1855	3,76	103,76	118,33
Фінансова діяльність	10496,1	29,47	12431 7	31,04	16318,5	33,06	118,43	155,4
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	3613,8	10,15	4268,5	10,66	5721,5	11,59	118,12	158,32
Державне управління	0,5	0,01	0,5	0,001	0	0	100,00	0
Освіта	13,4	0,04%	14,1	0,04	9,1	0,02	105,22	67,91
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги		0,35	121	0,30	134,4	0,27	97,98	108,83
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	454,3	1,28	549	1,37	607,8	1,23	120,85	133,79
Усього	35616,4	100	40053	100	49362,3	100	112,46	138,59

На підприємствах промисловості зосереджено 15238,6 млн. дол. США (30,87%), у т.ч. переробної – 13056,8 млн. дол. США (85,68%), та добувної – 1492,4 млн. дол. США (9,8). Серед галузей переробної промисловості у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів внесено 6114,9 млн. дол. США (46,8%) прямих інвестицій, у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 2896,1 млн. дол. США (22,18%), хімічну та нафтохімічну промисловість – 1269,8 млн. дол. США (9,7%), машинобудування – 1129,3 млн. дол. США (8,65%), виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 993,1 млн. дол. США (7,6%).

Інвестування у названі галузі промисловості сприятиме підвищенню їхнього рівня матеріально-технічної бази. Водночас, низьке інвестиційне забезпечення переробних галузей (зокрема, лише 6,8 % промислових інвестицій було спрямовано у машинобудування у 2011 р., 7,9 % – у січні-вересні 2012 р.) формує ризики для удосконалення структури економіки за рахунок підвищення частки високотехнологічних виробництв. Зниження інвестиційної активності у сфері виробництва неметалевої мінеральної продукції може свідчити про те, що значна частина будівельних матеріалів для інфраструктурних об'єктів завозиться з-за кордону.

5) Погіршення технологічної структури інвестування економіки, в якій знизилась частка інвестування у машини і обладнання, натомість зросла частка інвестування у нежитлові будівлі і споруди. У 2011 р. частка інвестицій у машини та обладнання у загальному обсязі інвестицій становила 29,2 % (у січні-вересні 2012 р. – 30,4 %) і була нижчою не лише ніж у докризовий період (36 % у 2007-2008 рр.), а й ніж у розпал кризи (33 % у 2009 р.). Натомість частка інвестування у нежитлові будівлі і споруди у 2011 р. становила 47,5 % (у 2010 р. – 43,8 %), тоді як у передкризовий період була на рівні 40 %. Такі тенденції обумовлені будівництвом та обладнанням об'єктів до Євро-2012.

Водночас, плануючи продовжувати надалі реалізацію масштабних інфраструктурних проектів, слід потурбуватись про раціональний розподіл обмежених інвестиційних ресурсів між новим будівництвом і технологічним оновленням виробництва.

Без високотехнологічного укладу в Україні не буде гідного майбут-

нього, оскільки сучасна історія розвитку цивілізацій наочно показала, що за останні кілька десятиріч років видатного прогресу досягли країни орієнтовані не на сировинні ресурси і низьку переробку, а розвинені в технологічному відношенні держави.

Саме орієнтація на науково-технічний прогрес, технологічний розвиток, поряд з цілеспрямованою і послідовною діяльністю урядів, працюючим і освіченим населенням, дозволило таким країнам як Японія, Південна Корея, а в останні роки Китаю вийти у вищу інвестиційну лігу і активно розвивати галузь нанотехнологій, про яких в Україні більшою мірою тільки говорять. Разом з тим Україна ще має шанс залишитися конкурентною в авіаційній промисловості, брати участь у космічних розробках, окремих сегментах машинобудування і ВПК, фармацевтиці та біотехнологіях, але для цього необхідні або дуже серйозні державні інвестиції, або ресурси від міжнародних фінансових організацій і держав-донорів на рівні довгострокових міжурядових угод.

За оціночним прогнозом МВФ українська економіка зможе вийти на свій до кризовий рівень не раніше 2015 року. Повернення до свого докризового рівня лише через два роки призведе до того, що займала в докризовий період 46 позицію України, відкотиться вже тільки в шостий десяток серед найбільших економік світу.

Висновки. Аналіз та дослідження іноземних інвестицій в економіку України надав можливість зробити висновок що на сучасному етапі становлення вітчизняної економіки від ефективності і масштабів залучення іноземних інвестицій залежать стан національного виробництва, рівень технологічного розвитку, структурна перебудова народного господарства. Величезна кількість регуляторних процедур з боку державних органів по відношенню до бізнесу, високий ступінь корупції, непрозорість, складність і непередбачуваність оподаткування, недружній діловий та інвестиційний клімат, періодична реприватизаційна політика з боку української влади призвели до того, що серйозні іноземні інвестори, як і раніше воліють ігнорувати Україну. Між тим чистий приток прямих іноземних інвестицій в економіку України склав 49362,3 млн. дол. США, це на 26% більше ніж у 2010 р та на 51% більше в порівнянні з 2009 р.

До тогож спостерігається тенденція не лише збільшення загального обсягу ППІ в Україну, але і тенденція вкладення коштів у інші

країни українськими інвесторами, що в більшості випадків скоріш за все пов'язано з відхиленням від оподаткування ряду українських підприємств.

Для поліпшення інвестиційного клімату за для забезпечення розвитку галузей економіки України необхідно реалізовувати певні заходи, які дозволять забезпечити сприятливий інвестиційний клімат для іноземних інвестицій в умовах нестачі внутрішніх фінансових ресурсів та надасть змогу економічного розвитку країни. Отже на розробку то обґрунтування таких дієвих заходів повинні спрямовуватися подальші дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар І.Р. Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну на сучасному етапі / І.Р. Бондар // Регіональна економіка. – 2009. – № 4. – С. 62-71.
2. Бутняров А. Сприятливий інвестиційний клімат країни - запорука залучення іноземних інвестицій / А. Бутняров // Ринок цінних паперів України. – 2008. – № 3-4. – С. 29-32.
3. Про режим іноземного інвестування: Закон України, 19.03.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 19. – С. 80.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України: [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Міністерства економіки України. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=36525
6. Пітель Н.Я. Проблеми Формування інвестиційного клімату України [Електронний ресурс] / Н.Я. Пітель // Бізнес-навігатор. – 2010. – № 3. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Biznes/2010_3/2010/03/100315.pdf
7. European Business Association [Електронний бізнес] // Режим доступу: <http://eba.com.ua/>
8. Індекс інвестиційної привабливості України. Європейська Бізнес Асоціація [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://eba.com.ua/ua/news/2012/7/6/1140>
9. Ведення бізнесу 2012. Міжнародний банк реконструкції та розвитку / Світовий банк. / [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine/>